

ביאורים

437 -ב- תחיית המתים מוכחת מן ההיגיון

כאמור אנו בוחנים האם תחיית המתים יכולה להתקיים בעולם הזה מארבע בחינות, לאחר שבררנו מצד הטבע, נבחן זאת על פי הבחינה השנייה - השכל. ע"פ השכל יש לברר שלוש שאלות: ⁴³⁸ **שאלה ראשונה** - האם יש יכולת ביד מי שהבטיח להחיות את המתים לקיים את הבטחתו? כבר אמרנו שיש ביכולתו של הקב"ה יכולת לעשות ניסים, לפי שהוא ברא את העולם יש מאין, אם כן יש את היכולת להחיות את המתים.

⁴³⁹ **שאלה שנייה** - האם יש הבטחה מבעל היכולת להחיות מתים? מצאנו שהקב"ה הבטיח לעם ישראל פעמים רבות שתהיה תחיית המתים. אומנם ניתן להסביר את כל הפסוקים כאלגוריה ולהוציאם מפשוטם, אך מכוון שאין טענה שכלית הדוחקת בנו לדחות את פשט הפסוקים, אין סיבה שלא נסבירים כפשוטם, כמבואר לקמן.

⁴⁴⁰ אנו מאמינים שאת כל הכתוב בנביאים יש להבין כמשמעו, אלא אם קיימת אחת מארבעה סיבות אותן נפרט להלן, הדוחקת אותנו להוציא את הפסוק מפשוטו. סיבה ראשונה: הכתוב מכחיש דברים מוחשיים. דוגמה, התורה כתבה על חוה (בראשית ג, כ): "כי היא הייתה אם כל חי", ופשוט שלא ניתן להבין את הפסוק באופן מילולי, מפני שמוכן שחווה אינה אם כל סוגי החי בעולם, כולל בעלי החיים. סיבה שנייה: הכתוב סותר את הנתפס בשכל, כמו שנאמר (דברים ד, כד): "כי ה' אלוהיך אש אכלה".

⁴⁴¹ סיבה שלישית: כאשר פסוק סותר פסוק אחר, למשל הפסוק (מלאכי ג, י): "ובחננוי נא בזאת", סותר את הפסוק (דברים ו, ט"ז): "לא תנסו את ה' אלהיכם". סיבה רביעית: פסוק הסותר את שקיבלנו במסורת התורה שבעל פה, למשל נאמר (דברים כה, ג): "ארבעים יכנו לא יוסיף", ואילו חז"ל אמרו שלוקים שלושים ותשע מכות.

⁴⁴² כאשר אנו נתקלים בבעיות מעין אלו, עלינו להתבונן במשמעויות שונות המסתתרות במילים, ולפרשן במשמעות שתתאים לפשט המילים ועם זאת תתאים למסורת התורה שבעל פה, מבלי שנצטרך להוציא את הכתוב מפשוטו. למשל בפסוק (בראשית ג, כ): "אם כל חי" נבאר שכל חי אלו בני האדם, ואם כל חי היינו אם כל בני האדם. ומה שנאמר (דברים ד, כד): "כי ה' אלהיך אש אוכלה", אין הכוונה לה' אלא לעונש הבא מאתו, שהוא כמו אש השורפת מהר, כמו שנאמר (דברים לב, כא-כב): "ואני אקניאם בלא עם בגוי נבל אכעיסם כי אש קדחה באפיי".

⁴⁴³ בישוב הסתירה בין הפסוק: "ובחננוי נא בזאת" לפסוק: "לא תנסו את ה' אלהיכם", צריך לבאר שיש שני סוגים של בחינה, יש בחינה הבאה לבדוק את יכולת ה' לעשות דבר מסויים. בחינה זו פסולה ואסורה, ועליה נאמר: "לא תנסו את ה' אלהיכם." סוג בחינה זה מפורש בתהילים (עח, יח-ט): "וינסו אל בלבבם... היכול אל לערוך שולחן במדבר". הבחינה השנייה לא באה לבדוק את יכולת ה', אלא את מעמדו של האדם המבקש אות אצל ה', כמו גדעון המבקש אותות בגיות הצמר, כדי לחזק אצלו את הבטחת ה' שהוא יושיע את ישראל. בחינה זו מותרת, ועליה אמר מלאכי: "ובחננוי נא בזאת".

⁴⁴⁴ בסתירה בין הפסוק: "ארבעים יכנו" למאמר חז"ל שמכים רק ל"ט מלקות (מכות כב, א), צריך להסביר ששניהם כוונה לדבר אחד, כי כוונת הפסוק שיש להגיע עד ארבעים מלקות ולא עד בכלל, כמו בני ישראל שנענשו להיות במדבר ארבעים שנה, ככתוב (במדבר יד, לד): "במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה תשאו את עוונותיכם ארבעים שנה", ולמעשה היו שלושים ותשע שנים, כי השנה הראשונה שהיו במדבר, הייתה עוד לפני העונש, אם כן עונשם היה שלושים ותשע שנים והתורה קראה לכך ארבעים שנה, והביאור כמו שבארנו בפסוק: "ארבעים יכנו".

⁴⁴⁵ אם כן אנו משנים את משמעות פסוקי התורה והנביאים רק כשיש לנו אחת מהבעיות הנ"ל, אבל אם הפסוק מתקבל על הדעת ואין שום מניעה הגיונית, חייבים לקבל את פשט הפסוק.

⁴⁴⁶ **שאלה שלישית** - כשהדברים הנלמדים משורש סותרים אותו, מתבטל השורש, מפני שלא יכול להיות שהשורש קיים והתולדות יהיו שקריות, אולם באמונה בתחיית המתים בעולם הזה אין שום סתירה עם יסוד כלשהוא.

לעילוי נשמת לולו בת גורג'ה ע"ה

תחיית המתים לפי השכל

ב-437 ואחר כן חקרתי במוציא השני אשר הוא המחשב בשכל, ודרשתי אם אמצא לאמונה הזאת מה שיבטל אותה, ולא מצאתי מה שימספק בה כי אם שלשה דרכים. ⁴³⁸ האחת מהם, שתהיה היכלת על תחית המתים מן השקר, וכבר עמדתי על שאיננה כן כאשר בארתי. ⁴³⁹ והשנית, שיהיה היכול על זה לא הבטיחם בו, ומצאתיו שהבטיח בו במקומות רבים מן המקרא, אף על פי שיתכן לסבר בהם סברות רבות עד שיעתקו מענין תחית המתים אל ענינים אחרים, לא ראיתי העיון מחויב דחות הנראה מהם בעבור שיתכן שתסבלהו הסבא. ⁴⁴⁰ והוא שאנחנו כל בני ישראל מאמינים, כי כל אשר בספרי הנביאים הוא כאשר נראה ממשמעו. והידוע ממלותיו, אלא מה שהנראה והידוע ממנו מביא אל אחד מארבעה דברים, אם להכחיש מוחש, כמו שנאמר על חנה (בראשית ג, כ): כי היא הייתה אם כל חי. או להשיב מה שיש בשכל, כמו שאמר (דברים ד, כד): כי ה' אלהיך אש אכלה. ⁴⁴¹ ואז לסתר דבר אחר כתוב, כמו שנאמר (מלאכי ג, י): ובחננוי נא, אחר שאמר (דברים ו, טז): לא תנסו את ה' אלהיכם. או להכחיש מה שקבלוהו קדמונו, כמו שאמר (שם כה, ג): אך בעים יכנו לא יוסיף, ואמרו רבותינו שהם שלשים ותשע מכה. ⁴⁴² והדרך בכל אלה שיתבקש להם שער עובר בלשון, ממה שפנה הלשון לשמש במלות ההם בו, עד שייספים לענין ההוא ולא יחלק עליו. כי זה ימצא בלי ספק, כמצאנו למאמרו: אם כל חי, מדבר מבני אדם. וכמצאנו (דברים ד, כד) למאמרו: כי ה' אלהיך אש אכלה, על דרך הדמיון והקרוב אמר, כי ענשו כאשר אוכלה שהיא שורפת מהרה, כמו שאמר (שם לב, כב): כי אש קדחה באפי וגו'. ⁴⁴³ וכמצאנו למאמרו (מלאכי ג, י): ובחננוי נא בזאת, אחר אמרו (דברים ו, טז): לא תנסו את ה' הפרש, והוא שהבחינה על שני פנים, אחד מהם יכלת הבורא, היכול על הדבר אם לא, וזה הוא האסור כאשר אמר (תהלים עח, יח-ט): וינסו אל בלבבם וגו' היכול אל לערוך שולחן במדבר. והשני בחינת האדם ענינו. אצל הבורא, היש לו אצלו מעלה יתרה אם לא, אחר שהוא מודה שהוא יכול על המעשה ההוא, וזה מתר, כאשר אמר בגדעון (שופטים ו, לו): ויאמר גדעון אל האלהים אם ישך מושיע בידי את ישראל, (שם, לו) אנסה נא רק הפעם בגזה וגו' והוא כמו שאמר: בחננוי נא בזאת. ⁴⁴⁴ ומצאנו למאמרו: אך בעים יכנו הוא שיהיה למה שהעתיקו רבותינו זכרונם לברכה (מכות כב, א) שהוא ל"ט, והוא שנאמר שהשלים הל"ט ושקם ארבעים, כמו שהשלים הל"ט שנה שהלכו במדבר ושקם ארבעים, כמו שאמר (במדבר יד, לד): במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה תשאו את עונותיכם ארבעים שנה, והשנה הראשונה כבר עברה בלא הענש ההוא. ⁴⁴⁵ ואלה התוצאות אנו נוהגים בהם וכל המענינים כאשר יכריחו דבר מאחת מאלה הארבעה אשר זכרנו, אבל כשאין צרך דחק כל דבר כתוב ומקבל ונשמע מקל אחד מאלה הארבעה אשר זכרנו, לא יתכן לבקש תוצאות והעברות אשר בהם מועד תחית המתים, עד שנוציאם מפשוטם. אך ראוי שנגיחם כאשר הם, כי האומר אותם, הוא יכול וינעד יחד. ⁴⁴⁶ והשלישי, שיהיו סעיפים מסתעפים מהשרש הזה מפיסדים אותו כשיעלם אדם על לבו, וכאשר אי אפשר לשרש בלתי הסעיפים ההם ואי אפשר להם, יתחייב בהכרח בטול השרש המביא אליהם והמצריך להם. וחקרתי ולא מצאתי סעיף אחר המאמרים האלה. ואבאר איך הלוחם וישר אפניהם בעזרת האל:

שמשפך - מסתפק ומתקשה. **שיעתיקו** - שיסורו, שיתפרשו אחרת. **נראה ממשמעו** - פשוטו של מקרא. **אלא** - מלבד. **אם כל חי** - וחווה אינה האם של כל בעלי החיים. **להשיב וכו'** - לשאול, שהרי פשט הכתוב מנוגד לשכל. **עובר** - משל ומליצה. **בחינת האדם ענינו** - האדם בוחן את מדרגתו שלו. **שהשלים הל"ט** - שיהיה מספר עגול (שלם). **התוצאות** - הפירושים. **והעברות** - שהכתוב אינו כפשוטו אלא משל. **האומר אותם** - ה' השלישי - הטענה השכלית השלישית נגד תחיית המתים. **סעיפים** - פרטים.

